

WAARNEMERS WAARGENOMEN

Huisartsenzorg ondersteund door meer dan 1000 waarnemers

Vrijheid, flexibiliteit, inkomen en registratiebehoud zijn de belangrijkste motieven om waar te nemen in de huisartsenzorg. De gemiddelde leeftijd van de waarnemer is 41 jaar, maar er zijn ook uitschieters naar boven en beneden. Dit blijkt uit onderzoek van het Nivel.

MARJOLEIN LUGTENBERG
LUD VAN DER VELDEN
LAMMERT HINGSTMAN

De samenstelling van de beroepsgroep huisartsen is in de laatste jaren sterk veranderd. Meer huisartsen zijn vrouw, huisartsen werken vaker in deeltijd en ze kiezen in toenemende mate voor een duo- of groepspraktijk.¹ Ook lijken zij vaker flexibelere werkrelaties aan te gaan, bijvoorbeeld door als hidha (huisarts in dienst van een huisarts) of waarnemer te werken.

Er zijn signalen dat het aantal waarnemers de laatste jaren sterk is gegroeid en dat steeds meer huisartsen van hun waarneemschap hun 'vaste baan' maken. Aantrekkelijke waarneemtarieven, vrijheid en flexibiliteit zouden hierbij een rol spelen. Tegelijkertijd kan het waarnemen ook een negatieve keuze zijn, bijvoorbeeld als er onvoldoende mogelijkheden zijn om als zelfstandig huisarts of hidha aan de slag te gaan.

BEELD: ROLAND BLOKHUIZEN

Om inzicht te krijgen in het aanbod aan waarnemers, voerde het Nivel in 2005 in opdracht van het Capaciteitsorgaan een inventarisatie uit.

ZOEKERS EN STOPPERS

Voor de inventarisatie is gebruikgemaakt van de Nivel-registratie van pas afgestudeerde huisartsen en van een schriftelijke vragenlijst onder drie groepen huisartsen.²

In de Nivel-registratie is een groep huisartsen te onderscheiden die nog niet zo lang is afgestudeerd en nog niet werkzaam is als zelfstandig gevestigde huisarts of als hidha, maar daartoe wel plannen heeft (de 'zoekers'). Elk jaar wordt hun gevraagd hoeveel zij werken als waarnemer.

Naast deze 'zoekers' zijn nog drie andere groepen huisartsen onderscheiden die in 2005 wellicht hebben waargenomen. Dit zijn de hidha's, de 'stoppers' (huisartsen die gestaakt zijn met hun praktijk) en een groep 'overigen' (pas afgestudeerden die volgens de Nivel-registratie niet als huisarts

aan de slag zijn gegaan). Over deze drie groepen is in de Nivel-registratie niet terug te vinden of zij al dan niet hebben waargenomen. Om dit te achterhalen, is onder hen een korte schriftelijke enquête uitgezet. Daarbij golden twee inclusiecriteria: men diende nog steeds te beschikken over een HVRC-registratie én op de datum van de gegevensverzameling niet ouder dan 75 jaar te zijn. Voor de 'stoppers' gold bovendien dat zij in de afgelopen tien jaar (1995-2004) hun werkzaamheden als huisarts moesten hebben gestaakt.

De vragenlijst is verstuurd naar een steekproef van 300 van de 891 hidha's, 300 van de 855 'stoppers' en alle 'overigen' (n=439). De respons bedroeg 45 procent van de groep 'overigen', 67 procent van de 'stoppers' en 82 procent van de hidha's. De gegevens zijn gewogen naar leeftijd en geslacht, zodat ze overeenkomen met de kenmerken van de populatie. Binnen de drie aangeschreven groepen bestonden slechts kleine verschillen naar leeftijd en geslacht.

Van de vier onderscheiden groepen huisartsen bleek 40 procent in 2005 als waarnemer te hebben gewerkt. Dit betekent dat er in 2005 minimaal 1000 huisartsen als waarnemer actief waren.

JONGE VROUWEN

Het grootste deel van de waarnemers (28%) bestaat uit hidha's die naast hun hidha-schap ook nog hebben waargenomen (zie *figuur 1*). Circa 26 procent van de waarnemers bestaat uit huisartsen die met een zelfstandige praktijk of hidha-schap zijn gestopt, maar daarna nog een tijdje als waarnemer aan de slag waren. Eveneens bijna een kwart van de waarnemers behoorde tot de 'zoekers', ofwel huisartsen op zoek naar een eigen praktijk of hidha-schap. Ten slotte behoort 22 procent van de waarnemers tot de groep 'overigen'.

Van alle waarnemers is iets meer dan de helft (53%) vrouw. De gemiddelde leeftijd van de waarnemers is 41 jaar,

60 procent van de waarnemers is jonger dan 40 jaar

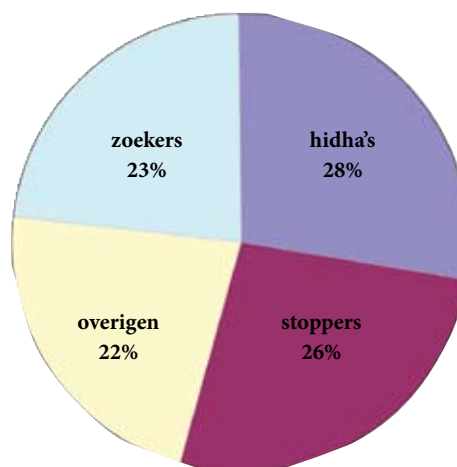
waarbij vrouwen (37 jaar) gemiddeld bijna tien jaar jonger zijn dan mannen. Circa 60 procent is jonger dan 40 jaar. Bij de vrouwelijke waarnemers is zelfs driekwart jonger dan 40 jaar, bij de mannen is dit 42 procent (zie *figuur 2*).

Als onderscheid wordt gemaakt naar de vier onderscheiden groepen, dan zijn de 'zoekers' met 35 jaar gemiddeld het jongst. Dat is niet verwonderlijk, daar die groep vooral uit huisartsen bestaat die nog niet zo lang zijn afgestudeerd. Ook waarnemers uit de groep hidha's en 'overigen' zijn relatief jong; gemiddeld respectievelijk 36 en 37 jaar. De 'stoppers' zijn met een gemiddelde leeftijd van 55 jaar daarentegen relatief oud.

455 FTE

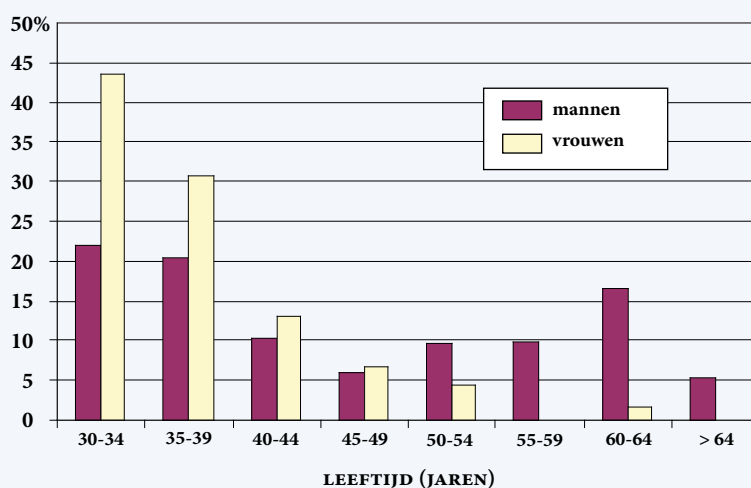
Voor de 'zoekende' waarnemers geldt dat zij in 2005 op jaarbasis gemiddeld 184 dagen aan waarnemingen voor avond-, nacht- en weekenddiensten (ANW) en dagwaarnemingen vervulden (zie *tabel 1*). Alle 'zoekende' waarnemers samen deden zodoende 42.800 waar- >>

1. ACHTERGROND

Achtergrond van huisartsen die in 2005 als waarnemer hebben gewerkt.

2. LEEFTIJD

Leeftijd van huisartsen die in 2005 hebben waargenomen, naar geslacht.

1. WAARNEMERS EN WAARNEMINGEN

	aantal waarnemers in 2005 (percentage)	aantal waarnemingen per waarnemer in 2005	aantal waarnemingen in 2005 (percentage)
zoekers	233 (23%)	183,7	42.800 (47%)
hidha's	277 (28%)	33,7	9.300 (10%)
stoppers	263 (26%)	56,2	14.790 (16%)
overigen	223 (22%)	107,6	23.988 (26%)
totaal	996 (100%)	91,3	90.908 (100%)

Aantal waarnemers en waarnemingen in 2005, onderscheiden naar achtergrond van de waarnemers.

<< nemingen. Deze groep, die 23 procent van alle waarnemers vertegenwoordigt, was in 2005 verantwoordelijk voor 47 procent van alle waarnemingen.

De hidha's, die 28 procent van alle waarnemers vertegenwoordigt, verrichtte daarentegen slechts 10 procent van alle waarnemingen.

In totaal zijn de vier groepen verantwoordelijk voor bijna 91.000 waarnemingen. Uitgaande van 200 waarnemingen per jaar voor een fulltime equivalent, komt dit overeen met 455 fte aan waarnemingen in 2005.

DAG EN NACHT

Van de 'zoekers' is niet bekend welk type waarnemingen zij deden; van de drie andere groepen is wel bekend of het ANW-diensten of dagwaarnemingen betrof. In totaal 80 procent van de waarnemers verrichtte in 2005 ANW-diensten; gemiddeld 33,7 per jaar. Een ongeveer even groot deel van de waarnemers (78%) voerde in 2005 dagwaarnemingen uit; gemiddeld 46 dagen per jaar.

Verder blijkt dat mannen in mindere mate (76%) ANW-diensten ver-

richtten dan vrouwen (84%) Bij de dagwaarnemingen geldt het omgekeerde. Mannelijke huisartsen die waarnemen, verrichten echter twee keer zo veel ANW-diensten als vrouwen (46 tegenover 23). Ook verrichten mannelijke waarnemers meer dagwaarnemingen dan vrouwen (51 versus 41).

Jongere waarnemers blijken vaker ANW-diensten te doen dan ouderen. Daarentegen zijn oudere waarnemers sterker vertegenwoordigd bij de dag-

in de lagere leeftijdscategorieën toe, waarna een forse daling plaatsvindt in de leeftijdscategorie van 55-64 jaar. Opvallend is het hoge aantal ANW-diensten dat wordt verricht in de leeftijdscategorie van 65 jaar en ouder. Kanttekening hierbij is dat het absoluut gezien een bijzonder kleine groep betreft, zodat uitschieters de uitkomsten sterk beïnvloeden.

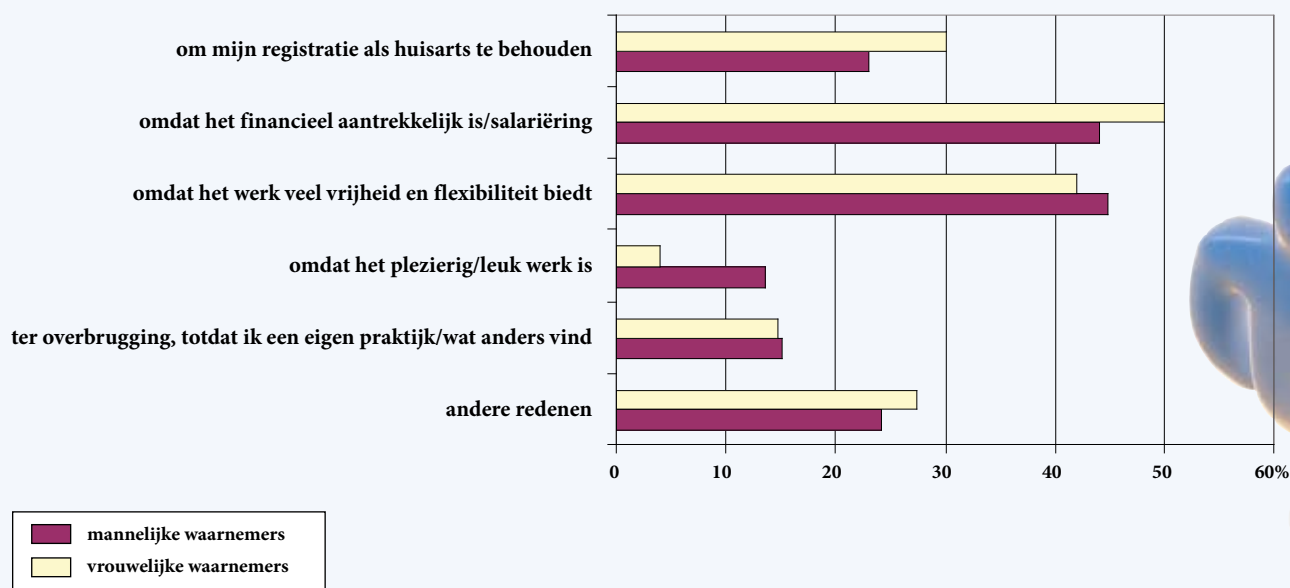
Van de drie onderzochte groepen huisartsen participeerden hidha's relatief

Mannelijke waarnemers verrichten twee keer zo veel ANW-diensten als vrouwen

waarnemingen. Wat betreft het aantal waarnemingen geldt dat bij de dagwaarnemingen het gemiddelde aantal dagen afneemt met de leeftijd. Bij de ANW-diensten is het beeld minder eenduidig. Hier neemt het aantal ANW-diensten

het minst in dagwaarnemingen. Van de hidha's verrichtte 65 procent dagwaarnemingen; van alle waarnemers was dit gemiddeld 78 procent. Een hidha deed in 2005 gemiddeld 28 dagwaarnemingen; van alle onderzochte groepen lag

3. REDENEN OM WAAR TE NEMEN

Belangrijke redenen voor huisartsen om als waarnemer te werken, naar geslacht (exclusief zoekende huisartsen).

het gemiddelde aantal dagwaarnemingen in 2005 op 46.

GELD EN VRIJHEID

Financiële redenen en vrijheid/flexibiliteit zijn de belangrijkste motieven om waar te nemen (zie *figuur 3*). Mannen en vrouwen verschillen hierin nauwelijks; vrouwen benadrukken iets vaker het financiële aspect, terwijl mannen wat vaker de vrijheid en flexibiliteit als reden aanvoeren. Voor een kwart van de waarnemers is het behouden van de registratie een belangrijke motivatie.

Hidha's en 'overigen' benoemen vaker de financiële kant als belangrijke reden voor het waarnemen, terwijl 'stoppers' vaker waarnemen vanwege de vrijheid en flexibiliteit die het werk biedt of om hun registratie als huisarts te behouden.

ONDERSCHATTING

In 2005 waren naar schatting minimaal 1000 huisartsen werkzaam als waarnemer. Gezamenlijk verrichten zij voor circa 455 fte aan waarnemingen. Waarschijnlijk zijn deze aantallen nog

hoger omdat huisartsen die in de loop van 2005 afstudeerden mogelijkterwijs al in dat jaar hebben waargenomen, maar niet in dit onderzoek zijn meegenomen.

Een andere reden voor een mogelijke onderschatting is het gegeven dat de groep zelfstandig gevestigde huisartsen buiten beschouwing is gelaten. Een deel van hen heeft misschien ook als waarnemer gewerkt; dat geldt waarschijnlijk vooral voor degenen die in de loop van 2005 als zelfstandig gevestigd huisarts zijn gestopt.

Het aantal waarnemers in 2005 zal daarom waarschijnlijk boven de 1000 liggen; in totaal gaat het naar schatting om ongeveer 1250 huisartsen. Het totaal aantal fte aan waarnemingen zal waarschijnlijk niet ver boven de 500 uitkomen.

De betrouwbaarheid van deze schattingen hangt samen met de vraag of de respons representatief was. Wellicht reageerden waarnemers wat vaker dan huisartsen die niet hadden waargenomen, om de eenvoudige reden dat zij meer voeling hebben met het onderwerp. Anderzijds konden artsen die niet hadden waargenomen de vragenlijst veel sneller invullen en reageerden zij wellicht juist eerder. Zonder bewijs voor het tegendeel wordt uitgegaan van representativiteit van de respondenten voor de gehele populatie.

DIENSTVERBAND

'Stoppers' en 'overigen' staan binnen de Nivel-registratie als niet-werkzaam te boek. Toch blijkt een aanzienlijk deel van hen als waarnemer te werken. Dat is een nieuw gegeven. Het gaat daarbij om ongeveer 31 procent van de 'stoppers' en 41 procent van de 'overigen'. Ook de uitkomst dat een groot deel van de hidha's (31%) gedurende 2005 als waarnemer werkzaam was, is een nieuw gegeven. Mogelijk hebben deze hidha's hun dienstverband gecombineerd met waarnemen, maar het kan hier ook gaan om mensen die eerst hidha waren en daarna gedurende kortere of langere tijd als waarnemer werkten. Van de 'zoekers' blijkt ongeveer 75 procent waarneemactiviteiten te ontplooiën.

Kijkend naar de verschillende huisartsengroepen, dan springen vooral de 'zoekers' eruit als het gaat om de hoeveelheid waarnemingen. Hoewel deze

SAMENVATTING

- In 2005 hebben 1000-1250 huisartsen één of meer diensten waargenomen voor andere huisartsen.
- Ongeveer 250 huisartsen werkten vrijwel het gehele jaar als waarnemer; de overigen hebben veelal maar gedurende een klein deel van het jaar waargenomen.
- In totaal is voor 450-500 fte waargenomen.
- Financiële redenen, vrijheid, flexibiliteit en registratiebehoud zijn belangrijke motieven om waar te nemen.
- Zo'n 500 waarnemers stonden bij de Nivel-registratie te boek als 'niet-werkzaam'.
- Ongeveer 35 procent van de huisartsen die zijn gestopt met een praktijk of van vestiging hebben afgezien, blijkt toch nog enige waarneemactiviteiten te ontplooiën.

Het volledige onderzoek van het Nivel vindt u via onze website:
www.medischcontact.nl/dezeweek.

groep maar een klein deel uitmaakt van het totaal aantal waarnemers, nemen zij relatief veel waar. ■

drs. M. Lugtenberg,
onderzoeker Nivel

dr. L.F.J. van der Velden,
senioronderzoeker Nivel

dr. L. Hingstman,
programmamaleider Nivel

Correspondentieadres: l.hingstman@nivel.nl,
cc: redactie@medischcontact.nl

Geen belangenverstrengeling gemeld.

Literatuur

1. Kenens R & Hingstman L. *Cijfers uit de registratie voor huisartsen: peiling 2005*. Utrecht: Nivel, 2005.
2. Lugtenberg M, Velden L.F.J. van der, Hingstman, L. *Inventarisatie vraag en aanbod van waarnemers in de huisartspraktijk*. Utrecht: Nivel, 2006.

